

Kaupunkiperintö kokemusarvona

Mitä arjen kokemuksellisuus kertoo kaupunkilaisten suhteesta perintöön?

Piia Pentti

Naantalin vanhakaupungin ranta on kesäisin vilkas liike- ja ravintolakeskittymä. Historiallinen kaupunginosa täyttyy kesätyöntekijöistä, oppaista, katusoitajista, matkailijoista, vapaa-ajan asukkaista, purjehtijoista, tapahtumista ja palveluista. Rannan aistimaisemaa hallitsevat ravintoloiden terasseilta kantautuvat tuoksut, astioiden ja aterimien kilinä, monikielinen puheensorina, lasten itku ja riemunkiljahdukset. Hieman alle 20 000 asukkaan rannikkokaupunki tunnetaan erityisesti sen historiaan liitetyistä mielikuvista ja vanhakaupungin keskiaikaiset kujat ja värikkäät puutalot kutsuvat ihmisiä kuljeskelemaan ja aistiin kaupunkimaisemaa. Vanhakaupungin katuja ja liiketoimintaa vilkastuttavat myös Muumimaailmassa¹ vierailevat matkailijat. Matkailukauden päättyminen merkitsee liike- ja kulttuurielämän hiljenemistä, jolloin vanhakaupunki autioine katuineen ja suljettuine liikekiinteistöineen on kuin pala mitä tahansa uneliasta suomalaista pikkukaupunkia. Poikkeuksellisen vilkas kesä ja syksystä kevääseen jatkuva horros luovat kaupungille sille ominaisen rytmin.

Naantali on Venetsian ja Dubrovnikin tavoin pieni perintökaupunki. Tarkoitan pienillä perintökaupungeilla kaupunkeja, jotka ovat kooltaan suhteellisen pieniä ja jotka tunnetaan maailmalla rikkaasta kulttuuriperinnöstään. Näissä kaupungeissa on usein suojeltuja historiallista rakennuksia, maamerkkejä ja muita ihmisen rakentamia kohteita, jotka sijoittuvat maantieteellisesti verrattain pienelle alueelle ja vetävät puoleensa matkailijoita. Määritelmä nojaa Unescon (2024) määritelmään kulttuuriperintökaupungeista kaupunkeina, joilla on poikkeuksellista kulttuurista, historiallista, arkkitehtonista tai kaupunkikuvallista arvoa ja merkitystä ihmiskunnalle. Pienen perintökaupungin määritelmällä haluan kiinnittää huomiota niihin erityisiin haasteisiin, joita kansainvälisesti tunnustetun perinnön ja siten myös matkailutoiminnan keskittyminen verrattain pienelle maantieteelliselle alueelle saattaa aiheuttaa.

Naantalin historian esitetään usein alkavan vuodesta 1443, jolloin kaupunki perustettiin birgittalaisluostarin alaisuuteen. Tässä historianesityksessä ratkaiseva konflikti koettiin 1500-luvun puolivälissä, jolloin luostaritoiminta päättyi ja kaupungin olemassaolo oli uhattuna. Kielteisen kehityksen katkaisi lopulta 1700-luvulla alkanut kylpylaitostoiminta, joka täytti

¹ Muumimaailma Oy on vuonna 1993 Naantalissa toimintansa aloittanut kansainvälisesti tunnettu matkailualan yritys. Teemapuisto sijaitsee vanhakaupungin välittömässä läheisyydessä.

luostarin jättämän tyhjiön ja turvasi kaupungin olemassaolon. Kylpylä- ja luostarimenneisyydestä kertovat jäljet on suojeltu, säilytetty ja nostettu esille kaupungin historiakulttuurissa eli niissä tavoissa, joilla historiaa tuodaan konkreettisesti esiin kaupungin arjessa.² Naantalin museossa kerrotaan esimerkiksi elämästä birgittalaisluostarissa ja sen aikaisessa kaupungissa. Luostariajoista muistuttava harmaakivikirkko ja sitä reunustava värikkäiden puutalojen vanhakaupunki ovat Naantalin tunnetuimmat maamerkit ja edustavat valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä. (Pentti 2019.)

Tässä artikkelissa tarkastelen asukkaiden tapoja arvottaa kaupunkiperintöä. Kolme keskeistä käsitettä analyysissäni ovat *auktorisoitu perintödiskurssi*, *kokemusarvo* ja *sosiaalinen arvo*. Kysyn, mitä kokemusarvon kautta välittyvät, arkiset arvottamisen tavat kertovat asukkaiden suhteesta kaupunkiperintöön sekä miten kokemusarvon huomioiminen muokkaa käsitystämme kaupunkiperinnöstä. Tarkastelen kokemusarvoa erityisesti suhteessa sosiaaliseen arvoon ja auktorisoituun perintödiskurssiin. Käytän esimerkkitapauksenani Naantalin kaupunkia. Artikkelin empiirinen aineisto koostuu 26 teemakirjoituksesta ja kolmesta yhdessä kuljeskelusta. Esittelen seuraavaksi kaupunkiperintöä tutkimuskohteena sekä avaan artikkelini kannalta keskeiset käsitteet.

Perintö osana kaupunkikehittämistä

Kaupunkiperinnön (*urban heritage*) käsite on viimeistään 1990-luvulla vakiintunut osaksi kaupunkitutkimuksen kenttää. Käsitteen teki tunnetuksi italialainen arkkitehti ja historioitsija Gustavo Giovannoni, joka kirjoitti vuonna 1913 kaupunkiperinnön integroimisesta osaksi kaupunkisuunnittelua. Giovannoni käsitti kaupunkiperinnön samanaikaisesti sekä suojeltavana historiallisena monumenttina että elävänä entiteettinä. (Giovannoni ja Ventura 1995; Veldpaus, Pereira Roders ja Colenbrander 2013, 4–8.) 1960-luvulla tutkijat, kuten Jane Jacobs (1958) ja Alexander Mitscherlich (1965), puolustivat kaupunkien identiteettien näkökulmasta keskeisiä elementtejä. Jacobs kritisoi Yhdysvaltojen 1950-luvun kaupunki uudistuspolitiikkaa ja ymmärsi historiallisten rakennusten arvon Giovannonin tavoin yksittäisten monumenttien sijaan erottamattomana osana kaupunkien monimuotoista ja elävää kudelmää. (Bowie 2016, 223; Ermacora ja Bullivant 2016, 22–24; Locke ym. 2018, 5–9; Toyka-Seid 2020, 221–224; Wicke, 2021, 136–139.) Keskustelu kaupunkien identiteeteistä edelsi Eurooppa-neuvoston vuoden 1975 yleissopimusta, jossa tunnistettiin ensimmäistä kertaa historiallisten kaupunkiympäristöjen kulttuurinen, sosiaalinen ja taloudellinen merkitys (Ripp ja Rodwell 2016, 96–99). Sadassa vuodessa kaupunkiperinnön käsite on kasvanut kattamaan myös kaupungissa asuvat ja siihen kytköksissä olevat ihmiset sekä paikan ymmärtämisen kannalta olennaiset aineettomat elementit, kuten käytännöt, tiedot ja taidot (Tweed ja Sutherland 2007, 62).

Kaupunkien tärkein ominaisuus ja kaupunkiperinnön suojelemisen näkökulmasta suurin haaste on se, että ne muuttuvat jatkuvasti (Zancheti ja Jokilehto 1997). Kaupungit muuttuvat, kun ne kilpailevat toistensa kanssa resursseista, kuten investoinneista, työpaikoista, asukkaista ja matkailijoista. Esimerkiksi mittavat kaupunkikehittämisshankkeet ja massaturismi voivat muuttaa kaupunkien ulkoasua ja henkeä, kun toimistotilojen ja hotellien määrä kasvaa (Harvey 2001; Pinkster ja Boterman 2017; Cheer, Milano ja Novelli 2019). Myös

² Analysoin Naantalin julkista historiakulttuuria artikkelissani *Esitetty vai eletty Naantali? Osallisuuden ja osattomuuden dynamiikka kaupungin historiakulttuurissa* (2019), joka on tämän artikkelin tavoin osa etnologian väitöskirjaani.

kaupungeissa asuvat ja niihin kytköksissä olevat ihmiset tuottavat ja uudelleen muovavat kaupunkitiloja jatkuvasti erilaisten yhteisöllisten ja yksilöllisten käytäntöjen, tapojen ja tottumusten kautta. Kaupunki muuttuu, kun ihmiset luovat uusia ja vaihtoehtoisia käyttötarkoituksia kaupunkitiloille (de Certeau 1984; Duff 2010; Angrisano ym. 2016). Nopea ja hallitsematon kaupunkikehitys voi muuttaa alueita tavalla, joka aiheuttaa perinnön pirstoutumista ja vaikuttaa syvästi sen jakavien yhteisöjen arvoihin ja olemisen tapoihin.

Jotta kaupunkikehitys olisi sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä, on suunnittelussa otettava huomioon paikalliset yhteisöt, niiden jakamat arvot ja perintökäsitykset (Taylor 2016). Se, mitkä arvot painavat vaakakupissa eniten kaupunkiperinnöstä puhuttaessa, vaikuttaa siihen, mitkä menneisyyden jäljet tulevat suojelluiksi ja säilytetyiksi ja mitkä saavat puolestaan väistyä kasvavien kaupunkien tieltä. (Waterton, Smith ja Campbell 2006; Pendlebury 2009; Freestone 2010; Kalman 2014.) Perinnön arvottaminen sekä erilaisten arvojen sanoittaminen ja mittaaminen asettaakin erityisiä haasteita perinnön parissa työskenteleville asiantuntijoille. Kriittisen perinnöntutkimuksen (*critical heritage studies*) piirissä asiantuntijavetoista perintötyötä kutsutaan auktorisoiduksi perintödiskurssiksi (Smith 2006). Auktorisoitu perintödiskurssi eroaa merkittävästi Jacobsin ja Mitscherlichin käsityksestä perinnöstä elävänä ja moniaineisena kudelmana ja saattaa aiheuttaa jännitteitä asukkaiden ja perinnön parissa työskentelevien asiantuntijoiden välille. Kriittiseen perinnöntutkimukseen nojautuen pyrin artikkelissani tarkastelemaan naantalilaista kaupunkiperintöä ja siihen kytkeytyviä valtasuhteita kriittisestä ja moniäänisestä näkökulmasta.

Artikkelini sijoittuu pieneen perintökaupunkiin, joka elää matkailusta mutta jossa kasvava matkailu vaikuttaa yhä näkyvämmiin paikallisten tapoihin ja mahdollisuuksiin käyttää kaupunkitilaa. Artikkelissani pyrin tekemään näkyväksi jännitteen, joka on seurausta matkailun liittyvästä taloudellisesta riippuvuudesta ja matkailun ja sen ylläpitämisen tuottamasta kulttuurisesta ja sosiaalisesta muutoksesta. Kun kaupungin matkailuelinkeinot kytkeytyvät auktorisoidun perintödiskurssin ympärille, on perintödiskurssia vaikea haastaa. Jännite syntyy, kun asukkaat pyrkivät säilyttämään identiteettinsä ja kulttuurinsa tilanteessa, jossa matkailu nähdään välttämättömänä kaupungin kehitykselle ja infrastruktuurin ylläpidolle. Kaupungin viranomaiset joutuvat tasapainottelemaan taloudellisen hyvinvoinnin ja ympäristön, kulttuurin ja elämänlaadun säilyttämisen välillä. Artikkeliani motivoiva kysymys on, miten asukkaiden äänet saadaan kuulumaan ja keholliset, kaupunkitilaa määrittävät kokemukset esiin auktorisoidun perintöpuheen takaa.

Käsitteet: arvottamisen eri tavat

Perintöön kiinnitetään lukemattomia erilaisia arvoja, eivätkä ne ole toisiaan poissulkevia (ks. esim. Fredheim ja Khalaf 2016, 467–469). Hyödynnän työkaluinani käsitteitä *aukto-risoitu perintödiskurssi*, *sosiaalinen arvo* ja *kokemusarvo*. Näiden käsitteiden avulla tarkastelen tapoja, joilla asukkaat arvottavat usein kompleksista kaupunkiperintöä. Kiinnitän huomiota erityisesti kokemusarvoon ja sen suhteeseen auktorisoituun perintöön ja sosiaaliseen arvoon. Osoitan, miten näiden erilaisten arvottamisen tapojen avulla aineistosta on mahdollista lukea erilaisia teemoja sekä tuoda esille sitä, miten erilaiset arvottamisen tavat kietoutuvat eri ihmisillä ja eri paikoissa yhteen ainutlaatuisilla tavoilla. Käsitteiden avulla pystyn tunnistamaan aineistostani viranomaisten arvottaman perinnön ja paikallisen yhteisön jakaman perinnön, sekä tarkastelemaan, kuinka yksilöllinen ja kehollinen kokemusarvo suhteutuu näihin arvottamisen tapoihin.

Sosiaalisen arvon ja kokemusarvon käsitteet liittyvät olennaisesti arvopohjaiseen lähestymistapaan, jossa perinnön merkityksen katsotaan muodostuvan sille annetuista arvoista (ks. esim. Duval ym. 2019; Ireland, Brown ja Schofield 2020; Wagenaar, Rodenberg ja Rutgers 2023). Fredheim ja Khalaf (2016, 468) määrittelevät arvopohjaisen lähestymistavan pyrkimyksiksi tunnistaa, ymmärtää ja selittää perintöä erilaisten arvojen summana. Arvopohjainen lähestymistapa perustuu ajatukselle, jonka mukaan mikään esine tai asia ei itsessään ole perintöä, vaan se tuotetaan perinnöksi kiinnittämällä siihen erilaisia arvoja.

Auktorisoitu perintödiskurssi

Perintö ei synny itsestään vaan on aina seurausta ihmisten sille antamista arvoista. Auktorisoidussa perintödiskurssissa perintö ymmärretään usein esteettisesti miellyttäviksi materiaalisiksi objekteiksi, kuten rakennuksiksi, raunioiksi tai monumenteiksi, jotka on historiallisen todistusvoimansa vuoksi suojeltava ja säilytettävä. Siinä objekti kohotetaan suojelupäätöksen myötä arkielämän yläpuolelle ja irrotetaan nykyhetkestä ja kulttuurille välttämättömästä muutoksesta. (Byrne 2009; Harrison 2016; Rivero 2017; Caramel 2020.) Diskurssi priorisoi asiantuntijoiden näkemyksen siitä, mikä on määriteltävissä perinnöksi: siinä perinnöksi nimetään usein vanhat, suurelliset ja monumentaaliset rakennukset ja paikat, joilla on tunnistettu olevan tieteellistä, historiallista tai taloudellista arvoa. Auktorisoitu perintödiskurssi luonnollistaa prosessin, jossa perinnön parissa työskentelevät viranomaiset ja asiantuntijat määrittelevät, mikä ”perintö” on suojelemisen, säilyttämisen ja tuleville sukupolville siirtämisen arvoista. (Smith 2006, 11.)

Yhteisöjen ja yksilöiden käsitykset ja kokemukset perinnöstä saattavat erota merkittävästi asiantuntijoiden arvotuksista (Mydland ja Grahn 2012). Toisaalta auktorisoitu perintödiskurssi voi myös ohjata tapaamme ajatella, puhua ja kirjoittaa kulttuuriperinnöstä (Smith 2006, 11). Se synnyttää esimerkiksi maisemakuvastoja ja sanastoja, sekä järjestää näiden viitekehysten keskinäisiä suhteita ja asemoi havaintoja (Linkola 2015). Pyrkinessään vahvistamaan sitä, mikä on arvostettua ja arvokasta, auktorisoitu perintödiskurssi saattaa tahattomasti työntää taka-alalle muita arvottamisen tapoja ja niin toimiessaan aiheuttaa perinnön köyhtymistä (Emerick 2014, 224–226; Fredheim ja Khalaf 2016, 469).

Kun kaupungin matkailuelinkeinot liittyvät kiinteästi auktorisoituun perintödiskurssiin, perintödiskurssi saatetaan nähdä itsestäänselvänä perinnön arvottamisen tapana, ja sen haastaminen saattaa olla vaikeaa. Näin on todennäköisesti tapahtunut Naantalissa, jossa kaupungille välttämätöntä matkailuelinkeinoa on yli 50 vuoden ajan rakennettu muuttumattoman auktorisoidun perintödiskurssin ympärille (Pentti 2019). Esittelen seuraavaksi sosiaalisen arvon ja kokemusarvon käsitteet, joita käyttämällä pyrin tunnistamaan aineistostani kokemuksia ja kertomuksia, jotka poikkeavat yleisesti hyväksytyistä tai vallitsevista näkemyksistä, ja analysoimaan asukkaiden hiljaisia tapoja arvottaa arkista kaupunkiperintöä.

Sosiaalinen arvo on yhteisön jakamaa

Sosiaalinen arvo (*social value*) kuvaa perinnön merkityksiä jollekin nykyajassa elävälle yhteisölle. Sosiaalinen arvo voi kytkeytyä auktorisoituun perintödiskurssiin, mutta useimmiten se on vapaamuotoisten, arkisten, yhteisöllisten kohtaamisten tulosta. Sosiaalisessa arvossa on kyse yhteisön jäsenten jakamasta sosiaalisesta kokemuksesta, esimerkiksi asuinpaikasta koe-tusta ylpeydestä, joka luo perustan paikallisille arvoille ja yhteenkuuluvuuden kokemuksille.

Sosiaalinen arvo on kytketty aikaisemmissa tutkimuksissa niin identiteetin, paikkasuhteen kuin sosiaalisen pääoman käsitteisiin (ks. Jones 2017, 21). Paikallisyhteisöt ja paikallisyhteisöjen perinnölle antama sosiaalinen arvo ovat kahden viime vuosikymmenen aikana saaneet yhä virallisen aseman perintöä koskevassa päätöksenteossa (Wagenaar, Rodenberg ja Rutgers 2023).

Tässä artikkelissa määrittelen sosiaalisen arvon kollektiivisena kiinnittymisenä paikkaan, joka ilmenee yhteisölle tärkeinä merkityksinä ja arvoina. Artikkelin aineistossa sosiaalinen arvottaminen näyttäytyy esimerkiksi yhteisön jäseniä toisiinsa yhdistävinä muisteluna, kertomuserinteinä tai kulttuurisina käytäntöinä.

Kyse ei ole uudesta käsitteestä. Sosiaalinen arvo on tunnistettu jo Burran julistuksessa (Unesco 1979). Vuonna 1979 hyväksytyssä Burran julistuksessa Unesco otti ensimmäistä kertaa kantaa kaupunkiperinnön suojeluun ja määritteli sitä ohjaavat periaatteet. Siinä kulttuurisen merkityksen määrittelyä rakentavat esteettisistä, historiallisista, tieteellisistä tai sosiaalisista arvoista, joilla on merkitystä menneille, nykyisille tai tuleville sukupolville. Julistuksessa kulttuurisesti merkityksellisten paikkojen tunnistettiin rikastuttavan ihmisten elämää mahdollistamalla muun muassa paikkaan ja yhteisöön kiinnittymisen. Julistuksessa sosiaalinen arvo asetetaan siis teoriassa samalle tasolle historiallisen, esteettisen ja tieteellisen arvon kanssa.

Tutkijoiden, kuten Laurajane Smithin (2006) ja Sian Jonesin (2017) mukaan sosiaalinen arvo on kuitenkin käytännössä jäänyt alisteiseksi helpommin mitattavissa oleville arvottamisen tavoille ja perinnön materiaalisuutta korostavalle, auktorisoidulle perintödiskurssille. Wagenaarin, Rodenbergin ja Rutgersin (2023, 763) mukaan tämä johtuu siitä, että toisin kuin suuriin kertomuksiin ja asiantuntijoiden arvioihin nojaava auktorisoitu perintödiskurssi, sosiaaliset arvot harvoin rakentuvat loogisesti johdonmukaiselle, vakuuttavalle kertomukselle. Auktorisoitua perintödiskurssia haastavilta ja sosiaalisen arvon puolesta puhuvilta paikallisyhteisön jäseniltä puuttuu Wagenaarin ja kumppaneiden mukaan usein myös tarvittava eetos eli uskottavuus ja luotettavuus, jota perintöviranomaiset asemansa puolesta nauttivat. (Mt.)

Perinnön tutkija Sian Jones (2017, 21–22) on argumentoinut, etteivät perinteiset, asiantuntijalähtöiset arvottamisen tavat kykene tavoittamaan sosiaalisen arvon dynaamista ja ruumiillista luonnetta. Jonesin tavoin katson, että vaikka auktorisoitu perintödiskurssi voi paljastaa meille paikkaan liittyviä historiallisia ja arkkitehtonisia erityispiirteitä, se ei usein tunnista perinnön arkisempaa ja elävää luonnetta. Esimerkiksi paikallinen murre voi sulkea sisäänsä sosiaalisia arvoja, joita perintöviranomaisten ja asiantuntijoiden voi olla vaikea tunnistaa mutta jotka tarjoavat paikallisille tunteen yhteenkuuluvuudesta.

Kokemusarvo on yksilöllistä

Siirtyminen teollisuusyhteiskunnasta globaaliin tietoyhteiskuntaan on muuttanut tapaamme ymmärtää ja käyttää kulttuuriperintöä. Erityisesti 2000-luvun uudet teknologiat ja toimintatavat ovat haastaneet perinteisiä, institutionaalisia ja asiantuntijuuteen perustuvia toimintatapoja. (Olsson 2010, 252.) Arno van der Hoeven (2020) on kehittänyt kokemusarvon (*experiential value*) käsitettä tutkiessaan verkossa toimivia kaupunkiperintöyhteisöjä. Van der Hoeven mukaan ihmiset käyttävät verkon perintöyhteisöjä tuodakseen ilmi

perinnön heissä herättämiä mielipiteitä ja näkemyksiä. Verkossa jaettujen kuvien ja kertomusten äärellä ihmiset jakavat näkemyksiään siitä, kuinka esimerkiksi kaupunki on kehittynyt heidän mielestään paremmaksi tai huonommaksi. Van der Hoeven mukaan kokemusarvoa ilmaistaan tunteiden ja mielipiteiden kautta. Se eroaa siten sosiaalisesta arvosta, joka käsittää yhteisöjen perinnölle antamia kollektiivisia merkityksiä ja siihen kytkettyjä sosiaalisia suhteita. (Mts. 10.)

Liitän kokemusarvon käsitteen läheisesti kokemustiedon käsitteeseen, joka on noussut viime vuosina esiin erityisesti maisemademokratiaa ja suunnittelua koskeissa diskursseissa (ks. esim. Hankonen ym. 2023; Helsingin kulttuuriympäristöohjelma 2023). Kokemusarvon käsite puolestaan linkittyy kriittiseen kulttuuriperinnön tutkimukseen ja keskusteluun perinnön erilaisista arvottamisen tavoista ja näiden tapojen demokraattisuudesta.

Koska yksilön paikkasuhteella on aina kehollinen perusta (ks. esim. Kuoppa 2016), kehitän van der Hoevenin esittämää kokemusarvon käsitettä huomioimaan paremmin kehollisuuden. Tulkitsen kokemusarvon perustuvan aina kehollisuudelle. Tolia-Kellyn, Watertonin ja Watsonin (2017) tavoin katson, että kaupunkitilassa oleskelu voi paljastaa eroja auktorisoidun perintödiskurssin ja asukkaiden henkilökohtaisten arvottamisen tapojen välillä. Siinä missä van der Hoeven on kehittänyt käsitettä tarkastelemalla verkossa jaettuja tekstejä, sovellan käsitettä sosiomateriaalisessa kaupunkiympäristössä kuljeskeluun. Valtaosa asukkaiden kaupunkiympäristöä koskevasta tiedosta on hiljaista³ kokemuksen ja kehon tietoa, jota on usein vaikea ilmaista sanallisesti. Tällaisen tiedon tavoittaminen edellyttää tutkijalta asukkaiden käytäntöjen ja oleskelun muotojen tarkastelua näiden sosiomateriaalisessa arkiympäristössä sekä herkkyyttä lukea sen asukkaissa herättämiä affektiivisia reaktioita.

Aineisto ja metodit

Artikkelin aineistona on 26 teemakirjoitusta⁴ sekä kolme yhdessäkuljeskelua, jotka tallennettiin yhdessäkuljeskeluihin osallistuneiden kanssakulkijoiden ylle puetulla laajakulmaisella videokameralla. Teemakirjoitusten avulla halusin tavoittaa naantalilaisten perintökäsitysten kirjon sekä erilaisia, yhteisöllisesti jaettuja merkityksiä (sosiaalinen arvo). Yhdessäkuljeskelujen kautta toivoin puolestaan pääseväni käsiksi kaupunkiperinnön kehollisuuteen ja kokemuksellisuuteen (kokemusarvo). Yhdessäkuljeskelu on tunteisiin, kokemuksiin ja aistihavaintoihin perustuva tutkimusmenetelmä, jossa tutkija uppoutuu johonkin tilaan tai paikkaan johdattajanaan ihmiset, jotka tuntevat sen omakohtaisesti (Suoranta ja Ryyänen 2014, 159–162).

Menetelmää kehittäneen Taru Talvensuun (2023, 34–35) mukaan menetelmän etuna on, että sen avulla on mahdollista tuottaa aineistoa, joka tavoittaa monimuotoista, materiaalista ja tapahtuvaa arkea. Margarethe Kusenbachilta (2003) peräisin oleva *go-along* -menetelmä on suomennettu toisinaan myös kanssakulkemiseksi (ks. esim. Suopajarvi, 2010) ja kanssakävelyksi (ks. esim. Ojanen, 2018). Talvensuun (2023, 36–37) tavoin kutsun menetelmää yhdessäkuljeskeluksi, sillä tämä kuvaa paremmin sosiomateriaalista vuorovaikutusta, arkisten asioiden puheeksi tuleamista ja kuljeskeluiden ennaltamäärittelemättömyyttä.

3 Käsitys hiljaisesta tiedosta rakentuu Michael Polanyin (1964) teoriaan, jonka mukaan tiedämme enemmän kuin osaamme ilmaista.

4 Aineisto on kirjoittajan hallussa. Osa vastaajista on antanut luvan tallentaa kirjoituksensa Turun yliopiston kulttuuri-tuotannon ja maisemantutkimuksen koulutusohjelman arkistoon.

Teemakirjoitusten avulla tutkijan on mahdollista tarkastella kertojien tapoja ymmärtää menneisyyttä ja siitä esitettyjä tulkintoja (Ukkonen 2000). Keräsin teemakirjoitukset kirjoituskutsulla, jota jaettiin kaupungin tiedotuskanavissa, alueellisissa ja paikallisissa sanomalehdissä, naantalilaisten Facebook-ryhmissä sekä yhdistysten sähköpostilistoilla 5.3.–30.9.2018. Entisille ja nykyisille naantalilaisille suunnattu kirjoituskutsu sisälsi joukon kysymyksiä kirjoittamisen tueksi. Kysymykset liittyivät vastaajien käsityksiin ja mielipiteisiin kaupungin historiasta ja kaupunkiperinnöstä. Vastaajia pyydettiin esimerkiksi kertomaan, mikä on heidän mielestään tehnyt Naantalista sellaisen kaupungin, jollainen se on tänä päivänä, ja mikä on heille arvokasta naantalilaista perintöä.

Kirjoituskutsuun vastanneet henkilöt ovat keski-ikäisiä tai keski-ikänsä ylittäneitä, pitkään Naantalissa asuneita miehiä ja naisia. Kirjoittajista kaksi on asunut jossain vaiheessa elämäänsä Naantalissa, mutta kirjoitusajankohtana heidän kotinsa sijaitti muualla. Kirjoituskutsuun vastanneista vain yksi⁵ kertoi asuvansa liitoskunnassa. Vastauksissaan kirjoittajat ilmaisivat itseään selkeästi ja sujuvasti. Osa kirjoittajista vastasi suoraan kirjoituskutsussa virikkeeksi tarjoamiini kysymyksiin, mutta osa vastauksista oli vapaamuotoisempia. Kirjoitusten pituus vaihteli yhdestä sivusta 17 sivuun, mutta keskimäärin vastaukset olivat nelisivuisia. Kirjoituksista pisimmät olivat henkilökohtaisimpia ja etenivät elämäkerrallisesti, ja lyhyimmät olivat luettelonomaisia. Tyyllisesti vastaukset vaihtelivat faktapohjaisista historianesityksistä omakohtaisten kokemusten kuvauksiin.

Luin kirjoitukset ensin rauhassa läpi hahmottaakseni, minkälaisen aineiston kanssa työskentelen. Tämän jälkeen luin kirjoitukset useamman kerran läpi pyrkien tunnistamaan niistä auktorisoidun perintödiskurssin, sosiaalisen arvon ja kokemusravon ilmenemistä. Kirjoituksissa ei juuri noussut esiin kehollisuutta – lukuun ottamatta erästä kirjoitusta, jossa kertoja kuvailee lapsuutensa pihapiirin tuoksua – mikä sai minut kiinnostumaan yhdessäkuljeskelumenetelemästä.

Kutsuin sattumanvaraisella valinnalla kolme kirjoittajaa yhdessäkuljeskeluun. Kuljeskelijat ovat keski-ikänsä ylittäneitä naisia, joista kaksi on asunut Naantalissa useamman vuosikymmenen ja yksi muuttanut kaupunkiin eläköitymisen myötä. Kuljeskelijoista kaikki asuivat tapaamisemme aikaan kanta-Naantalin alueella keskustan läheisyydessä. Ohjeistin kanssakulkijoita sähköpostitse valitsemaan tapaamispaikan, josta lähtisimme noin tunnin kestäväälle kuljeskelulle samalla jutustellen kaupunkiympäristön nostattamista ajatuksista. Yhdessäkuljeskelut olivat luonteeltaan keskustelunomaisia, ja niiden aikana kaupunkia tarkasteltiin pikemminkin kahden kanssakulkijan kuin tutkijan ja tutkittavan näkökulmasta. Kuljeskeluiden aikana kanssakulkijani saivat määrätä kävelyn tahdin, reitin ja pysähdysten paikat. Yhdessäkuljeskeluun osallistuneista kaksi kertoi suunnitelleensa reitin etukäteen ja yhden kanssa lähdimme kuljeskelemaan spontaanisti. Kuljeskeluissa, joissa kanssakulkijat olivat päättäneet reitin ennalta, toinen otti selkeämmin opastajan roolin: ”Joo siis tää [...] on nyt sellanen mitä oppaatkin yleensä kiertää.”⁶

Yhdessäkuljeskelu liittyy fenomenologiseen tutkimusperinteeseen, joka korostaa kokemukseen ja aistihavaintoihin perustuvaa ymmärryksen muodostumista. Kaupunkiympäristössä

5 Kirjoituskutsun seurauksena sain myös yhteydenoton eräältä liitoskunnan asukkaalta, joka kertoi, että ei aio vastata kutsuun, sillä ei koe itseään naantalilaiseksi.

6 Y1.

olemiseen liittyvät välittömät keholliset ja aistimukselliset kokemukset jäävät muisteluun perustuvissa haastatteluissa usein tavoittamatta, mutta ne tallentuvat yhdessäkuljeskelussa, kun muistot, kokemukset ja kuljeskelun synnyttämät aistihavainnot kietoutuvat toisiinsa. Kaupunkiympäristö kytkeytyy yhdessäkuljeskelussa toimijaksi, joka mahdollistaa muistamisen ja kertomisen. Tuloksena on moniaistinen kuvaus samanaikaisesti koetusta ja muistetusta kaupungista. (Asikainen 2011, 38; Asikainen ja Mäkinen 2013, 129–130; Kuoppa 2016 80; Aula 2018, 74–82; Ojanen 2018, 130, 137.) Menetelmän avulla on mahdollista päästä osallistumaan moniaistisesti ihmisten arkeen ja tapoihin sekä nähdä ja kuulla toimimisesta esimerkiksi materioiden, laitteiden ja muunlajisten toimijoiden kanssa (Talvensuu 2023, 37).

Tallensin yhdessäkuljeskelut kanssakulkijan ylle puetulla laajakulmaisella videokameralla. Vaikka videolle tallentui vain osa maisemasta, sen avulla on mahdollista analysoida kanssakulkijan ja kaupunkiympäristön välistä vuorovaikutusta, kuten liikkeitä, pysähdyksiä ja taukoja, yksityiskohtaisemmin kuin pelkän äänitteen tai muistiinpanojen avulla (ks. Pentti 2022). Muistiinpanojen tekeminen olisi myös vaikeuttanut yhdessäkuljeskelua ja saattanut ohjata kanssakulkijoideni toimintaa ja kerrontaa. Yhdessäkuljeskeluiden aikana taltioidut videot ovat toimineet muistini tukena, kun olen pyrkinyt palauttamaan mieleeni kanssakulkijoiden kerronnan ja kehon liikkeiden kautta tapahtunutta arvottamista kaupunkitilassa.

Näkökulmia naantalilaiseen kaupunkiperintöön

Tarkastelen seuraavaksi tutkimusaineistoani käyttämällä analyysivälineinäni auktorisoidun perintödiskurssin, sosiaalisen arvon ja kokemusrarvon käsitteitä. Käsitteitä käyttämällä tunnistan aineistostani kolme keskeiseksi tulkitsemaani pääteemaa. Kuvaan, miten asiantuntijoiden ja asukkaiden perintökäsitykset limittyvät, millaisia rajoja piirtyy esiin, kun perintöä tarkastellaan sosiaalisena arvona sekä millaisia kaupunkiperinnön ja matkailun välisiä jännitteitä kokemusrarvo tekee näkyväksi.

Asiantuntijoiden ja asukkaiden jakama perintö

Auktorisoidussa perintödiskurssissa asiantuntijat nostavat usein jalustalle historiallisesti ja esteettisesti arvokkaita materiaalisia objekteja (Byrne 2009; Harrison 2016; Rivero 2017; Caramel 2020). Diskurssi tuottaa ja normalisoi tietynlaisia maisemakuvastoja ja kertomuksia ja saattaa vaikuttaa myös asukkaiden tapoihin ymmärtää ja selittää asuinympäristöjään. Naantalissa auktorisoitu perintödiskurssi on näkyvästi läsnä muun muassa vuosittaisissa kulttuuritapahtumissa, museopalveluissa, sanallisessa ja visuaalisessa viestinnässä sekä materiaalisessa kaupunkiympäristössä. Auktorisoitu perintödiskurssi vaikuttaakin voimakkaasti kirjoituskutsuun vastanneiden asukkaiden tapoihin kertoa kaupungistaan. Liitoskuntien asukkaita lukuun ottamatta kirjoituskutsuun vastanneet kertojat vaikuttavat omaksuneen asiantuntijoiden tavan arvottaa kaupunkiperintöä. Näissä kirjoituksissa toistuvat kronologisesti Naantalissa auktorisoidun perintödiskurssin keskeiset rakennusaineokset: kaupungin perustaminen luostarin ympärille, kylpylätoiminnan tuoma talouskasvu ja tästä todisteina toimiva rakennettu kaupunkiympäristö. Kirjoitukset olivat tältä osin hyvin yhdenmukaisia ja kirjoittajat tunnistavat tämän historiantieteen olevan vahvasti läsnä kaupungin arjessa. Myös kirjoituskutsussa käytetty ja arkipuheessa harvemmin esiintyvä sana kulttuuriperintö on saattanut ohjata kirjoittajien kerrontaa.

Naantalin kulttuuriperinnöstä tärkeimpiä ovat mielestäni luostariajan näkyminen monessa muodossa vielä tänä päivänäkin. Niin ikään 1700-luvulta peräisin oleva kylpylätoiminta elää vahvasti edelleen.⁷

Naantalin historia alkaa 1443 kuningas Kristofferin julistuksesta, sillä on ollut suuri merkitys, että tuli luostari, luostarikirkko ja kauppapaikka. Kylpyläperinne on jatkunut eri muodoissa ja eri aikoina, onneksi nykyäänkin.⁸

Laurajane Smithin (2006) mukaan perintö saattaa tyypistyä historiaksi, kun yksilöt ja yhteisöt omaksuvat ja toistavat auktorisoidun perintödiskurssin tuottamaa kehyskertomusta. Kirjoittajien kertomuksissa näin ei kuitenkaan näyttäisi olevan. Vaikka kirjoituksissa korostuu kaupunkiympäristön historiallinen arvo, kiinnostavat kirjoittajat auktorisoidun perintödiskurssin merkitsemiin kohteisiin myös sosiaalisia arvoja. Näissä kirjoituksissa kohteet saavat arvoa paikkaan ja yhteisöön kiinnittäjinä. Luostariajalta osittain säilynyt harmaakivikirkko palvelee ”historiastamme muistuttajana”⁹ ja vanhakaupunki ”edustaa jatkumoa”¹⁰. Kohteet auttavat kirjoittajia sijoittamaan itsensä ja yhteisönsä menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden muodostamalle jatkumolle. Kirkko ja vanhakaupunki eivät ole siten vain historiallisesti arvokkaita suojelukohteita, vaan ne ovat arvokkaita osana paikallisen yhteisön itseymmärrystä.

En käyttänyt yhdessäkuljeskelujen aikana kulttuuriperinnön käsitettä, koska se olisi saattanut vahvistaa auktorisoidun perintödiskurssin läsnäoloa ja ohjata kanssakulkijoiden kerrontaa ja liikkeitä. Tästä huolimatta auktorisoitu perintödiskurssi oli vahvasti läsnä myös yhdessäkuljeskeluissa ja lomittuu sosiaalisen arvon kanssa. Kaikki kolme yhdessäkuljeskelua suuntautuivat kanssakulkijoiden aloitteesta luostarikirkon ja vanhankaupungin välittömään läheisyyteen. Historialliset maamerkit saivat kanssakulkijani kertomaan kaupunkiympäristön historiallisista kerroksista tavalla, joka kytkeytyi auktorisoituun perintödiskurssiin.

Ja sit mikä täs on mukava tietää että ilman tätä luostarilaitosta ei meillä olis Naantalin kaupunkia. [...] [Luostarin lakkauttamisen jälkeen] ne keksi kylpylän tonne rantaan ja semmosta.¹¹

Yhdessäkuljeskeluiden kautta pystyin tarkastelemaan myös asukkaiden kaupunkiperintöön sitomaa kokemusarvoa. Yhdessäkuljeskeluihin osallistuneet kanssakulkijat kuvailivat, kuinka he olivat aikanaan tutustuneet uuteen kotikaupunkiinsa kuljeskelemalla sen kaduilla, osallistumalla opastuksille ja lukemalla historioita. ”Se oikeestaan tuli siihen että kun mä halusin oppia tuntemaan tätä paikkaa missä mä asun.”¹² Paikassa oleskelemalla ja tuota oleskelua muistelemalla he kiinnittivät kohteeseen kokemusarvoa. Kanssakulkijat olivat käyttäneet auktorisoitua perintödiskurssia yrittäessään ymmärtää asuinympäristöään ja sen materiaalisia menneisyyden jälkiä, jotka muuten jäisivät irrallisiksi ja vaille selitystä. Kuten eräs kuljeskeluun osallistuneista asukkaista totesi, ”ei se auta mitään että täällä yksinään kulkee ja ihmettelee kun ei tiedä näistä.”¹³ Kokemusarvoa vahvistettiin ja pidettiin yllä muun muassa kävelyillä, jotka usein suuntautuivat auktorisoidun perintödiskurssin merkitsemiin ympäristöihin. Eräs yhdessäkuljeskeluun osallistunut kuvaili näiden kävelyiden vaikutusta osoittaessaan vanhankaupungin katuja: ”et okei, jos mä haluan, niin mä pääsen tosta ja tosta läpi

7 T7.

8 T9.

9 T2.

10 T3.

11 Y1.

12 Y3.

13 Y1.

sinne minne mä haluan.”¹⁴ Auktorisoitu perintökertomus toimi heille eräänlaisena kiinnittymisen välineenä, joka oli aikanaan ohjannut heidän kuljeskeluaan. Kertomuksen avulla ympärillämme avautuvat rakennukset ja maanmuodot tulivat tulkituiksi, ja toistuvien kuljeskeluiden myötä kohteisiin ja kertomukseen kiinnittyi myös kokemusarvoa.

Kokemusarvosta kertova kehollisuus tuli yhdessäkuljeskelujen aikana näkyväksi myös silloin, kun kirkonkellojen soitto sai kanssakulkijat pysähtymään, kuuntelemaan ja muistelemaan. Useassa eri kaupunginosassa asunut kanssakulkija kuvaili, miten merkitykselliseksi koettu maisema, erityisesti äänimaisema, oli vaikuttanut hänen päätöksentekoonsa aina asuinpaikkaa valitessaan. Auktorisoituun perintödiskurssiin kiinnittyi kokemusarvoa, kun sen avulla kaupunkiin kiinnittynyt kanssakulkija kertoo muuttaneensa useasti kaupungin sisällä mutta asettaneensa asumisensa ehdoksi sen, että ”kirkonkellojen pitää kuuluu ja kirkon tornin näky.”¹⁵ Kokemusarvosta kertoo myös toisen kanssakulkijan implisiittinen toive tulla haudatuksi vanhan hautausmaan merelle katsovaan päätyyn. Yhdessäkuljeskelun aikana pysähdymme hautausmaalle, jossa kanssakulkija levitti kädet eteensä ja totesi: ”Et kelpaa sitten joskus.”¹⁶ Vaikka puheessa ei ollut erityistä tunteenilmaisua, oli ilmeistä, että sanojen takana oli voimakas tunnelataus. Helposti saatavilla oleva auktorisoitu perintödiskurssi auttoi kanssakulkijoita kiinnittymään paikkaan ja loi siten perustan syvällisemmälle paikkasuhteelle. Auktorisoituun perintödiskurssiin ei aina kytketä kokemusarvoa ja sosiaalista arvoa, mutta yhdessäkuljeskeluissa yhteys näiden välillä oli vahva.

Kokemusarvo ja auktorisoitu perintödiskurssi kohtasivat myös muutamassa teemakirjoituksessa, joissa kertojat kytkivät henkilökohtaisen historiansa kaupungin historiaan. Näin tapahtui esimerkiksi eräessä hyvin henkilökohtaisessa kirjoituksessa, jossa 88-vuotias kertoja kiinnittää elämäkertansa kaupungin kylpylähistoriaan. ”[Kylpylä]vieraita otettiin veshuoneeseen ja meille tehtiin sinne kanalaan kesähuone. [...] Kesävieraat tuli tutuksi, kun heillä oli jälkipolvia käymässä ja niin saatiin leikkiä herrasväen lasten kanssa.”¹⁷ Kertoja erottaa nykyiset päivämatkailijat lapsuutensa viipyilevistä kesävieraista, mutta näkee nämä osana samaa historiallista jatkumoa. 88-vuotias kirjoittaja pystyy sovittamaan omat kokemuksensa osaksi auktorisoitua perintödiskurssia, mutta kaikille omien kokemusten sovittaminen auktorisoidun perintödiskurssin tarjoamaan raamiin ei ole yhtä helppoa.

Yhteisöllisyyttä ja marginaaleja

Kaupunkiperinnön tarkastelu sosiaalisena arvona tekee näkyväksi paitsi yhteisön, myös tuon yhteisön rajat. Yhteisön rajat käyvät ilmi esimerkiksi erään kanta-Naantalissa¹⁸ asuvan kirjoittajan kuvaillessa, kuinka 2000-luvun monista kuntaliitoksista huolimatta ”kirkon seutu [pysyy] silti todellisena Naantalina”¹⁹. Toisessa kirjoituksessa liitoskuntien asukkaat hyväksyttään osaksi naantalilaisuuden virallista, maantieteellisiin rajoihin perustuvaa määritelmää, mutta erotetaan naantalilaisten yhteisöstä.

14 Y3.

15 Y3

16 Y2.

17 T4.

18 Kanta-Naantalilla viitataan usein vuosien 2009 ja 2011 kunta- ja osakuntaliitoksia edeltäneeseen alueeseen. Vuonna 2009 Naantaliin liittyivät Merimasku, Rymättylä ja Velkua. Vuoden 2011 osakuntaliituksen myötä myös Livonsaaren ja Lempisaaren alueet siirtyivät osaksi Naantalia.

19 T5.

Minä puhun esimerkiksi rymättyläläisistä tai velkualaisista automaattisesti näin, koska arvostan heidän kotipaikkojaan. Virallisesti he saavat olla naantalilaisia, mutta onhan heidän identiteettinsä automaattisesti enemmän saaristolainen kuin kantanaantalilainen.²⁰

Perinnön ja kuulumisen kytköksiä tarkastelleen sosiologi Stuart Hallin (1999) mukaan identiteettejä rakennetaan erojen kautta. Hall on kritisoinut auktorisoidun perintödiskurssin kyvyttömyyttä (ja joskus haluttomuuttakin) rakentaa kertomuksia, jotka myös erilaiset vähemmistöt voivat kokea omakseen. Auktorisoidussa perintödiskurssissa yhteisö ymmärretään usein yhdenmukaisuuden synonyymiksi, mikä puolestaan johtaa herkästi toiseuden ja osattomuuden kokemuksiin (Young 1990, 300; Burkett 2001, 241–242; Waterton ja Smith 2010, 9). Naantalin auktorisoitu perintödiskurssi, johon kirjoittajat kytkevät myös sosiaalista arvoa, on pysynyt muuttumattomana lähes 50 vuotta eikä ole reagoinut esimerkiksi kuntaliitosten kaltaisiin muutoksiin (ks. myös Pentti 2019). Kun yhteisöllisyyttä rakennetaan auktorisoidun perintödiskurssin varaan, ne asukkaat, jotka eivät pysty sovittamaan omia kokemuksiaan tai käsityksiään tuon diskurssin tarjoamiin raameihin, tulevat ulossuljetuiksi.

Liitoskunnan alueella asuva kirjoittaja kuvaa ulkopuolisuuden kokemusta, joka syntyy olettuksesta, että kaikki nykyisen Naantalin alueella asuvat jakavat yhteisen historian ja tuntevat sen merkitsemät kohteet. Kirjoittajan mukaan kanta-Naantalissa asuvat olettavat ”kaikkien muidenkin tietävän sen, mikä on itselle tuttua”.²¹ Merimaskussa asuva kirjoittaja pohti kirjoituksessaan, kuinka tapa, jolla Naantalista puhutaan, ei ole muuttunut kuntaliitosten myötä ja kuinka tämä nostattaa kirjoittajassa tunteen siitä ”ikään kuin Merimasku ei olisi-kaan oikeaa Naantalia”.

Naantali leikkii suurta kaupunkia, mutta toimii kuin pikkukylä silloin, kun kerrotaan kokoontumisista, tapahtumista tms. Kerrotaan esimerkiksi, että ”aloitetaan matka siitä xx talon edestä”. Näihin sortuu virkamiehetkin toisinaan. Kertoo nurkkakuntaisuudesta ja antaa täällä syrjemmällä kuvan, että ei olla tervetulleita.²²

Wagenaarin, Rodenbergin ja Rutgersin (2023, 762) mukaan yhteiskuntien osallisuuden mittari on se, kuinka hyvin perintö kuvastaa sen jakaman yhteisön arvoja. Watertonin ja Smithin (2010, 12) mukaan ongelmiin ajaututaan silloin, kun yhteisö nähdään homogeenisena ryhmänä, jonka historia, identiteetti ja perintö on jo kertaalleen määritettyä. Sen sijaan yhteisö tulisi nähdä jatkuvana prosessina, jossa identiteettejä tarkastellaan kriittisesti ja määritellään joustavasti uudelleen (mt). Myös yhteisön rajoista ja sen jakamasta perinnöstä käytävä kiistely on osa tätä prosessia.

Myös eräs kanta-Naantalin alueella asuva kirjoittaja kuvaa kokemuksestaan ulkopuolisuudesta: ”Jotenkin koen edelleen, että täällä on ’oikeiden naantalilaisten’ muodostama sisäpiiri, johon muualta tulevan ei ole helppo päästä mukaan.” Kirjoittaja arvostaa ”luostarikaupungin” perinteitä ja tuntee auktorisoidun perintödiskurssin merkitsemän kuvaston ja kertomuksen, mutta ei koe niitä omakseen. Sen sijaan kirjoittaja kiinnittyy kaupunkiin ennen kaikkea luonnon kautta. Itsensä ulkopuoliseksi kokeva kirjoittaja jatkaa kuvailemalla paikallisen luonnon harvinaista monimuotoisuutta ja sitä, kuinka se sai hänet aikanaan muuttamaan

20 Y3.

21 T8.

22 T8.

kaupunkiin. ”Suren sitä, että täällä ikänsä asuneet eivät välttämättä huomaakaan sitä.”²³ Naantalin auktorisoitu perintödiskurssi kattaa vain tietyt kulttuurihistorialliset maamerkit, ei esimerkiksi paikallista luontoa. Kun voimakas auktorisoitu perintödiskurssi saa paikallisen yhteisön keskuudessa myös sosiaalista arvoa, voi perinnön uudelleen määrittely tai uusien, vallitsevasta kertomuksesta poikkeavien perintöjen tunnistaminen olla vaikeaa. Myös Häyrynen ja Hankonen (2024, 106) ovat kuvanneet, kuinka asiantuntijavetoisen diskurssit eivät vielä riittävästi tunnista kaupunkiluonnon merkitystä osa kaupunkikulttuuria.

Kaupungissa, jonka elinvoimaisuuden turvaava matkailutoiminta nojaa auktorisoituun perintödiskurssiin ja jonka arjessa auktorisoitu perintödiskurssi on vahvasti läsnä, voimistuu mahdollisesti niiden ihmisten ulkopuolisuus, jotka eivät koe tuota perintöään omakseen. Omia kokemuksia ja arvoja voi olla vaikeaa sijoittaa auktorisoituun perintödiskurssin tarjoamaan muottiin, mutta vaihtoehtoja ei juuri ole tarjolla. Kaupungeissa elää tyypillisesti rinnakkain *monia kaupunkeja* eli todellisuuksia, mutta pienessä perintökaupungissa näin ei välttämättä ole. Perinnön tarkastelu kokemusarvona voi kuitenkin auttaa tunnistamaan sellaisia perinnön ulottuvuuksia tai vivahteita, jotka ovat vielä orastavia ja joita laajempi yhteisö ei vielä tunnista. Kokemusarvon kautta orastavat ja hiljaiset perinnön muodot voivat tulla yhteisössä jaetuiksi ja niihin voi ajan saatossa kiinnittyä myös sosiaalista arvoa.

Tällaisten osattomuuskokemusten syiden ymmärtäminen ja selittäminen on sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä kaupunkikehittämisen näkökulmasta tärkeää (Pentti 2022). Aineiston analysointi sosiaalisen ja kokemusarvon käsitteiden kautta auttaa ymmärtämään, miten auktorisoituun perintödiskurssiin sidottu yhteisökäsitys voi tuottaa ja ylläpitää ulkopuolisuuden ja osattomuuden kokemuksia. Auktorisoitu perintödiskurssi voi olla asukkaille arvokas resurssi, joka luo perustan syvällisemmälle paikkaan ja yhteisöön kiinnittymiselle, mutta samanaikaisesti sitä voidaan tiedostamatta käyttää vahvistamaan niiden osattomuutta, jotka eivät koe sitä omakseen. Perintö on luonteeltaan aina dynaamista ja elävää. Se muuttuu ja kehkeytyy jatkuvasti ihmisten ja sosiomateriaalisten ympäristöjen kohtaamisissa. Asiantuntijoiden äänellä käytävä diskurssi irrottaa perinnön arjesta ja jähmettää sen staattiseen tilaan. Tällöin perintö ja perintökäsitykset eivät elä yhteisössä tapahtuvien muutosten mukana tai edusta siihen kuuluvia ihmisiä.

Kipukohtia ja kilpailevia intressejä

Perintö on historiallisille kaupungeille tärkeä tulonlähde ja alueen taloudelliseen kehitykseen merkittävästi vaikuttava tekijä. Kausiluontoisesta matkailusta vaurastuneet kaupungit pyrkivät usein kehittämään tapoja, joilla tasata kausittaisia vaihteluita ja tehdä matkailusta ympärivuotinen tulonlähde. Matkailu ja sen kausiluonteisuus korostuvat myös naantalilaisien teemakirjoituksissa. Naantalissa matkailijamäärät vaihtelevat vuodenaikojen mukaan ja luovat kaupungille sille ominaisen rytmin. Kesäkuukausina matkailijoista täyttyvä kaupunki vetää muina vuodenaikoina puoleensa niin vähän kävijöitä, ettei yritystoiminta ole kannattavaa ja monet liikkeet sulkevat ovensa matkailukauden ulkopuolella. Eräs kirjoittaja kuvaili kokemuksen olevan ”[m]elkein kuin asuisi kahdessa eri kaupungissa”.²⁴

23 T6.

24 T6.

Valtaosa kirjoittajista kuvasi kaupunkiperintöä tulonlähteenä ja erikoisuutena, joka tekee kaupungista suosituksen matkailukohteen. Näissä kirjoituksissa kaupunkiperintö ja matkailu kietoutuvat yhteen erottamattomasti: kaupunkiperintö houkuttelee kaupunkiin matkailijoita ja matkailutoiminnasta saatavat tulot puolestaan takaavat, että kaupunkiperintöä suojellaan ja säilytetään jatkossakin. Matkailu nähdään siten perinnön säilymisen elinehtona. Kirjoittaja kuvaa, kuinka perintöä hyödynnetään kaupungin markkinoinnissa ja kuinka se houkuttelee matkailijoita ja virkistää elinkenoelämää:

Ihastuttava vanhakaupunki [...] tekee kaupungista suosituksen matkailukohteen, jonne eri-ikäisiä turisteja tulee ympäri maailmaa. Se puolestaan tuo tänne rahaa, mikä on kaiken säilymisen ja kehittymisen elinehto.²⁵

Myös yhdessäkuljeskeluun osallistuneet kirjoittajat kuvasivat kertomuksissaan kaupunkiperintöä matkailutulojen lähteenä. Kunkin yhdessäkuljeskelun aikana suuntasinkin kansakuljijan johdattamana rantalaiturille, jota reunustavat ravintolarakennukset ovat peräisin 1800-luvun kylpylätoiminnasta. Kuljeskeluun osallistuneet kaupunkilaiset olivat kirjoituksissaan kuvanneet kylpylärakennuksia ja -historiaa heille tärkeäksi kaupunkiperinnöksi. Kuljeskeluiden aikana emme kuitenkaan pysähtyneet oleskelemaan tai aistimaan historiallisia rakennuksia, vaan kiristimme askeleidemme tahtia. Vilkkaalla kävelysillä oleskelu olisi merkinnyt kulkuväylän tukkeeksi jäämistä ja kylpylämenneisyydestä kertovista rakennuksista nauttimaan pysähtyminen olisi edellyttänyt poikkeamista siltaa reunustaviin ravintoloihin. Tämä puolestaan olisi edellyttänyt ostovoimaa ja halua kuluttaa. Kysyessäni eräs kuljeskelijoista kertoi, että hän ”hyvin harvoin poikke[a] noihin mihinkään”.²⁶ Toinen puolestaan kutsui aluetta humoristisesti ”turistirannaksi”²⁷ ja erotti alueen siten omasta arkiympäristöstään. Kaupunkiperinnön tarkastelu kokemusarvona tekee näkyviksi orastavia jännitteitä asukkaiden, matkailutoiminnan ja kaupunkiperinnön välillä. Kehon liikkeissä ja kerronnassa välittyvä kokemusarvo paljastaa, kuinka matkailutoiminta irrottaa kuljeskelijat perinnöstä.

Toisinaan kaupunkiperinnön kannalta keskeiset tilat, paikat ja ympäristöt saatetaan kaupallistaa tavalla, joka irrottaa ne sen jakavasta yhteisöstä (Gould ja Burtenshaw 2014). Välimeren rannalla sijaitsevia perintökaupunkeja tutkineiden Bobicin ja Akhavan (2022) mukaan asukkaiden vieraantuminen kaupunkiperinnöstä on sitä todennäköisempää, mitä enemmän matkailijoita kaupunkiin saapuu neliökilometriä kohden. Asukkaiden kokemuksiin vaikuttaa kielteisesti myös se, jos matkailijoiden määrä ylittää selvästi asukkaiden määrän (mt.; Hugo 2020, 170). Asukkaiden tavat oleskella ja käyttää kaupunkitilaa muuttuvat vähitellen, kun he ryhtyvät välttelemään tiettyjä alueita aikoina, jolloin niiden tiedetään olevan matkailijoista ruuhkautuneita (Orbasli 2000, 59). Samalla kaupunkiperintö ja siihen sidottu kokemusarvo saavat uusia muotoja. Milanon, Novellin ja Cheerin (2019) mukaan kyse on tyypillisestä liikamatkailuun liittyvästä ilmiöstä.

Vaikka kylpylämenneisyys on naantalilaisille kuljeskelijoille tärkeää perintöä, välttelevät he kesäaikaan ruuhkautuvaa rantaa vanhoine kylpylärakennuksineen. Toisin sanoen kuljeskeluun osallistuneet kirjoittajat antavat kylpylämenneisyydelle ja siitä kertoville rakennuksille sosiaalista arvoa paikalliselle yhteisölle tärkeänä identiteetin rakennusaineena, mutta kokemusarvosta kertovat keholliset käytännöt paljastavat ristiriidan näiden arvottamisen

25 T3.

26 Y3.

27 Y2.

tapojen välillä. Kokemusarvon tarkastelu ohjaa katsomaan niitä tapoja, joiden avulla kuljelijat ovat sopeuttaneet elämänsä matkailukaupungin rytmeihin. Matkailukausi merkitsee heille kaupunkiperinnön materiaalisuudesta irrottautumista, mutta matkailukauden ulkopuolella alue tarjoaa heille mahdollisuuden oleskeluun ”ku tääl ei oo kettää ja tääl on hiljasta”²⁸ ja ”ku saa niinku olla rauhassa sitä talvee”²⁹.

Kanssakulkijoista yksi kertoi puolestaan nauttivansa historiallisesta kaupunginosasta erityisesti kesäisin. Hänellä on tapana ”käydä näissä pikku myymälöissä joita kesäsin on auki ja kahvilla. [...] tai sit käydään porukalla syömässä”³⁰. Vanhankaupungin palvelut olivat olennainen osa kanssakulkijan kaupunkiperintöön sitomaa kokemusarvoa. Matkailusesongin päätyttyä vilkkaasta turisti- ja ravintolakeskittymästä tulee suljettujen liiketilöiden rajaama auto kaupunkinosa, ja kanssakulkijalle tärkeistä ravintoloista ja putiikeista tulee tilapäisesti käytöstä poistuneita ”kylmiä rakennuksia”³¹. ”Ei tänne voi tulla talvella kahville eikä syömään [...] et ei oo semmosia paikkoja minne mennä sitten.”³² Vahvasta kokemusarvosta kertoo se, kuinka kaupungin sykleihin ja rytmeihin tottunut kanssakulkija osasi ennakoita, miten kaupunkiympäristö tulisi pian muuttumaan. ”Kun sen talven kestää ni sitte alkaa tulla taas mukavaa.”³³

Matkailun ja perinnön suhdetta on tarkasteltu kriittisesti jo 1980-luvulta lähtien. 2010-luvulla matkailun ja perinnön välinen jännite on laajentunut myös kansalaisten keskusteluihin, ja monissa eurooppalaisissa kaupungeissa asukkaat ovat ryhtyneet jakamaan kielteisiä kokemuksiaan ja käsityksiään matkailun paikallisista vaikutuksista. (García-Hernández, de la Calle-Vaquero ja Yubero 2017.) Tarkastelemalla ristiin erilaisia arvottamisen tapoja, voidaan erilaisia ristiriitoja pyrkiä ennakoimaan ja edistämään kaupunkisuunnittelua, jossa erilaiset kaupunkiperinnöt, kaupunkitilan käyttö ja turismi voivat elää sopuisasti rinnakkain (Emerick 2014, 224–226). Erityisesti perinnön tarkastelu kokemusarvona voi auttaa tutkijoita ja perinnön parissa työskenteleviä asiantuntijoita tunnistamaan perintöön liittyviä orastavia ja vaikeasti sanallistettavia konflikteja, jännitteitä tai vivahteita, sekä reagoimaan niihin.

Lopuksi

Artikkeliani motivoi kysymys, mitä kokemusarvon kautta välittyvät, arkiset arvottamisen tavat kertovat asukkaiden suhteesta kaupunkiperintöön sekä miten kokemusarvon huomioiminen muokkaa käsitystämme kaupunkiperinnöstä. Olen tarkastellut kokemusarvoa erityisesti suhteessa sosiaaliseen arvoon ja auktorisoituun perintödiskurssiin. Tarkastelu on sijoittunut pieneen perintökaupunkiin, jonka keskeiset elinkeinot rakentuvat perintömatkailun ja yli 50 vuotta muuttumattomana pysyneen auktorisoidun perintödiskurssin varaan ja jossa auktorisoidun perintödiskurssin haastaminen saatetaan kokea sosiaalisesti ja taloudellisesti ei-toivottuna. Kokemusarvon esiin nostaminen on tärkeää, sillä haastamattomana operoiva auktorisoitu perintödiskurssi voi johtaa paikallisen perinnön köyhtymiseen (ks. myös Fredheim ja Khalaf 2016, 469).

28 Y3.

29 Y3.

30 Y1.

31 Y1.

32 Y1.

33 Y1.

Van der Hoeven (2020) on kehitellyt kokemusarvon käsitettä erityisesti verkossa toimivien kaupunkiperintöyhteisöjen tutkimiseen ja tarkastellut ihmisten tapoja ilmaista tunteitaan ja näkemyksiään verkossa jaettujen kuvien ja kertomusten äärellä. Artikkelissani olen tuonut kokemusarvon käsitteen verkosta sosiomateriaaliseen kaupunkiympäristöön ja osoittanut, kuinka käsitettä on mahdollista soveltaa kaupunkiperinnön kehollisuuden tarkasteluun. Olen osoittanut, kuinka kehollisuuden kautta ilmenevää kokemusarvoa havainnoimalla on mahdollista tavoittaa sellaisia kaupunkiperinnön vivahteita, jotka ovat muuten vaikeasti tavoitettavissa. Kehollisuuden huomioiminen auttaa tekemään näkyviksi erityisesti kaupunkiperintöön kytkeytyviä orastavia jännitteitä ja konflikteja.

Kokemusarvon ja auktorisoidun perintödiskurssin yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia on tarkasteltu myös esimerkiksi Nastolan kulttuuriympäristöselvityksen yhteydessä järjestetyssä karttakyselyssä (Marttila 2017). Kokemusarvon merkitys kaupunkiperinnölle tuli näkyväksi, kun karttakyselyssä kartoitettiin asukkaiden kulttuurimaisemaa koskevia arvottamisen tapoja ja näkökulmia. Kyselyssä vastaajia pyydettiin arvioimaan asiantuntijoiden arvottamia kohteita sekä merkitsemään kartalle heille itselleen tärkeitä kohteita. Vaikka asukkaat olivat pääosin yksimielisiä asiantuntijoiden kanssa, nostivat he esiin myös kohteita ja maisemaelementtejä, joita asiantuntijat eivät olleet huomioineet arvioinnissaan ja joita arvotettiin erityisesti kehollisista ja toiminnallisista näkökulmista esimerkiksi uimiseen, melontaan, retkeilyyn ja ulkoiluun sopivina paikkoina (Hankonen ym. 2023, 22–23).

Kokemusarvon, sosiaalisen arvon ja auktorisoidun perintödiskurssin välisen vuorovaikutuksen tarkastelua on tulevaisuudessa hedelmällistä jatkaa. Jatkotutkimuksessa erityisen tärkeää on pyrkiä rekrytoimaan tutkimusosallistujia laajemmalla otannalla. On yhä tyypillistä, että esimerkiksi lapset, nuoret, syrjäytyneet ja heikosti valtakielisiä osaavat jäävät erilaisten osallistavien prosessien ulkopuolelle (ks. esim. Bäcklund ja Kanninen 2015; Häyrynen 2017). Tutkimukseeni osallistuneet kirjoittajat ja kanssakulkijat ovat monin tavoin toistensa kaltaisia ja heidän kokemuksensa ovat syntyneet samassa ajassa ja paikassa. Tämä on saattanut osaltaan vaikuttaa siihen, että kirjoitukset ja kävelyt toistavat auktorisoidun perintödiskurssin teemoja. Jos osallistujien joukossa olisi ollut esimerkiksi lapsia tai pienten lasten vanhempia, olisi kuljeskeluihin saattanut nousta toisenlaisia teemoja, kuten Muumimaailman läheisyys. Myös se, ettei kuljeskelijoiden joukossa ollut liitoskuntien asukkaita on osaltaan vaikuttanut siihen, millaiset kokemukset ovat jääneet analyysini ulkopuolelle, katvealueille ja näkymättömiin.

Kaupunkiperinnön tarkastelu kokemusarvona rikastuttaa ymmärrystämme kaupunkiperinnöstä ja paljastaa asukkaiden perintösuhteesta vivahteita ja ulottuvuuksia, jotka ovat muuten vaikeasti tavoitettavissa. Tässä artikkelissa kokemusarvon käsite on auttanut tekemään näkyväksi erityisesti pinnan alla piileviä jännitteitä sekä yksityisiä kokemuksia ja käsityksiä, joille yhteisössä vahvasti jaettu ja kaupungin elinkeinoille välttämätön auktorisoitu perintödiskurssi ei anna tilaa. Tarkastelemalla rinnakkain sosiaalisen arvon ja kokemusarvon ilmenemistä, on mahdollista tavoittaa sellaisia perinnön vivahteita, kuten liitoskunnan asukkaalle tärkeää paikallisperintöä tai kanta-Naantalissa asuvan kirjoittajan vaalimaa luontoperintöä, joiden sosiaalista arvoa laajempi naantalilaisten yhteisö ei (vielä) jaa tai tunnista kaupunkiperinnöksi. Tulevaisuudessa kokemusarvon käsite voi auttaa ymmärtämään paremmin myös niiden ihmisten perintösuhdetta, jotka elävät perintöyhteisöjen marginaaleissa.

Kokemusarvon käsite voi myös lisätä ymmärrystämme siitä, miten asukkaat käyttävät kaupunkiperintöä muuttuvassa kaupunkitilassa. Naantalissa asukkaat antavat auktorisoidulle perintödiskurssille sosiaalista arvoa paikallista yhteisöä koossa pitävänä kertomuksena, mutta samaan aikaan lisääntyvä matkailu irrottaa asukkaat kaupunkiperinnön materiaalisuudesta. Jaetusta historiasta kertovaan rakennettuun kaupunkiympäristöön sidotaan sosiaalista arvoa, mutta kuljeskeluiden aikana asukkaat eivät pysähdy aistimaan historiallista kaupunkiympäristöä, vaan kiirehtivät askeleitaan kapealla, matkailijoista täyttyvällä sillalla. Artikkelissa kokemusarvon käsite on auttanut minua tunnistamaan erityisesti perintösuhteen kehollisesti ilmeneviä ulottuvuuksia ja ohjaamaan katsettani niitä kohti. Kokemusarvon käsite voi siten auttaa tutkijaa herkistymään kaupunkiperintöön liittyville vivahteille, jotka ovat vaikeasti sanallistettavissa tai jotka ilmenevät hiljaisena kehon tietona.

Kokemustiedon merkitys on tunnistettu osana Euroopan neuvoston maisemayleissopimuksesta (*Council of Europe Landscape Convention*), joka suosittaa jäsenmaille kansallisen maisemapolitiikan muotoilemista ja maisemademokratian edistämistä. Kansallisella tasolla kokemustiedon merkitys on tunnistettu muun muassa kulttuuriympäristöstrategian 2014–2020:n lausuntoaineistossa, jossa lausujat toivoivat kokemustiedon nostamista relevantiksi tiedon muodoksi tutkimustiedon rinnalle (Hankonen ym. 2023, 21).

Myös Helsingin kulttuuriympäristöohjelmassa (2023, 80, 91) on tunnistettu tarve ymmärtää paremmin kaupunkiympäristön kokemuksellisuutta, joka on itsessään aineetonta perintöä. Ohjelman mukaan näitä kokemuksia sanallistamalla on mahdollista tehdä näkyväksi perinnön eri ulottuvuuksia ja vaalia kaupunkiperintöä aikaisempaa moninaisemmista näkökulmista. Samanaikaisesti ohjelmassa tunnistetaan kokemustiedon³⁴ olevan vaikeasti mitattavaa ja todennettavaa (mt.) Kokemustiedon merkitys korostuu myös ympäristöministeriön maisemademokratiaa käsittelevässä raportissa, joka peräänkuuluttaa erilaisten arvottamisen tapojen törmäyttämistä ja asukkaiden kokemustiedon ottamista mukaan maankäytön suunnitteluprosesseihin (Hankonen ym. 2023). Kaupunkiperinnön demokraattisuuden ja asukkaiden osallisuuden kannalta keskeistä on, että kokemusarvo tunnistetaan tulevaisuudessa relevantiksi tiedon muodoksi ja erilaisia menetelmiä tämän kokemusarvon tavoittamiseksi kehitetään ja arvioidaan kriittisesti.

Artikkelissani olen analysoinut, miten ja millaisilla tavoilla asiantuntijoiden ja asukkaiden perintökäsitykset limittyvät sekä millaisia rajoja piirtyy esiin, kun perintöä tarkastellaan niin sosiaalisena arvona kuin kokemusarvona. Kolmen käsitteen analyysi voi tulevaisuudessa olla käyttökelpoinen myös muissa konteksteissa ja tapaustutkimuksissa. Vastaava tarkastelu voi tulevaisuudessa auttaa tutkijoita ja kaupunkisuunnittelijoita tunnistamaan kaupunkiperintöön kytkeytyviä orastavia jännitteitä ja ennakoimaan, miten kaupunkitilaan kaavailut muutokset voivat vaikuttaa asukkaiden tapoihin käyttää kaupunkitilaa ja -perintöä. Erityisesti kokemusarvon käsite voi auttaa tunnistamaan, miten historiallisia alueita ja rakennuksia koskettavat muutokset voivat vaikuttaa paitsi kaupunkitilan ja -perinnön jakavien asukkaiden arkeen myös yhteisöjä koossa pitäviin kertomuksiin. Artikkelissani olen avannut yhden näkökulman siihen, millaisilla menetelmillä asukkaiden kokemustietoa on mahdollista tavoittaa.

34 Kokemusarvon käsite liittyy läheisesti kokemustiedon käsitteeseen. Kokemustiedon käsite toistuu erityisesti maisemademokratiaa ja suunnittelua koskeissa diskursseissa siinä missä kokemusarvon käsite linkittyy keskusteluun perinnöstä ja sen arvottamisesta.

Kiitokset

Kiitän rakentavista ja täydentävistä kommenteista *Eloren* toimituskuntaa ja anonyymejä vertaisarvioitsijoita. Erityiskiitos väitöskirjani ohjaajille Pia Olssonille ja Tiina-Riitta Lapille sekä kollegalleni Taru Talvensuulle rakentavista ja artikkeleita eteenpäinvieneistä keskusteluista. Suurimman kiitoksen osoitan naantalilaisille kirjoittajille ja kanssakulkijoille tämän artikkelin mahdollistamisesta.

Tutkimusaineistot

Teemakirjoitukset

T1-T26

Aineisto kirjoittajan hallussa.

Yhdessäkuljeskelut

Y1. Yhdessäkuljeskelu 26.7.2019. Kesto 1:05:12.

Y2. Yhdessäkuljeskelu 22.7.2019 Kesto 1:07:27.

Y3. Yhdessäkuljeskelu 29.7.2019. Kesto 1:17:32.

Tallenteet kirjoittajan hallussa.

Kirjallisuus

Angrisano, Mariarosaria, Paolo Franco Biancamano, Martina Bosone, Paola Carone, Gaia Daldanise, Fortuna De Rosa, Alfredo Franciosa, Antonia Gravagnuolo, Silvia Iodice, Francesca Nocca, Anna Onesti, Simona Panaro, Stefania Ragozino, Valentina Sannicandro ja Luigi Fusco Girard. 2016. "Towards Operationalizing UNESCO Recommendations on the Historic Urban Landscape: A Position Paper." *Aestimum* 69: 165–210. <https://doi.org/10.13128/Aestimum-20454>.

Asikainen, Eveliina. 2011. "Asukkaat lähiöluonnon osallisina." *Alue ja Ympäristö* 40(1): 29–41. <https://aluejaymparisto.journal.fi/article/view/64496>.

Asikainen, Eveliina ja Kirsi Mäkinen. 2013. "Jalat muistavat ja askeleet kertovat: Kehollinen muistaminen kaupunkiluonnossa." Teoksessa *Muistin kaupunki: Tulkintoja kaupungista muistin ja muistamisen paikkana*, toimittaneet Katri Lento ja Pia Olsson, 129–162. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Aula, Inkeri. 2018. "Aistikävely kaupunkimaisemaan: Yhteisen tilan kokemus ja joutomaiden polut." *Elore* 25(1): 74–95. <https://doi.org/10.30666/elore.72816>.

Bobic, Snezana ja Mina Akhavan. 2022. "Tourism Gentrification in Mediterranean Heritage Cities: The Necessity for Multidisciplinary Planning." *Cities* 124: 1–6. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2022.103616>.

Bowie, Laura. 2016. "Protest and Marginalized Urban Space: 1968 in West Berlin." *Studii de Istoria Şi Teoria Arhitecturii* 4: 225–240.

- Burkett, Ingrid. 2001. "Traversing the Swampy Terrain of Postmodern Communities: Towards Theoretical Revisionings of Community Development." *European Journal of Social Work* 4(3): 233–246. <https://doi.org/10.1080/714052912>.
- Byrne, Denis. 2009. "A Critique of Unfeeling Heritage." Teoksessa *Intangible Heritage*, toimittaneet Laurajane Smith, Natsuko Akagawa, 229–252. Milton Park, Abingdon, Oxon: Routledge.
- Bäcklund, Pia ja Vesa Kanninen. 2015. "Valtaistetut asukkaat: Englannin naapurustosuunnittelu ja asuinalueperustaisten osallistumiskäytäntöjen haasteet." *Alue ja ympäristö* 44(1): 4–16. <https://aluejajymparisto.journal.fi/article/view/64830>.
- Caramel, Claudia. 2020. "Reuse: Urban Heritage and Liveability." Teoksessa *Mind and Places: A Multidisciplinary Approach to the Design of Contemporary City*, toimittanut Anna Anzani, 245–253. Springer Series in Design and Innovation, vol 4. Cham: Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-45566-8_18.
- Cheer, Joseph, Claudio Milano ja Marina Novelli. 2019. "Tourism and Community Resilience in the Anthropocene: Accentuating Temporal Overtourism." *Journal of Sustainable Tourism* 27(4): 554–572. <https://doi.org/10.1080/09669582.2019.1578363>.
- de Certeau, Michel. 1984. *The Practice of Everyday Life*. Berkeley: University of California Press.
- Duff, Cameron. 2010. On the Role of Affect and Practice in the Production of Place. *Environment and Planning D: Society and Space* 28(5): 881–895. <https://doi.org/10.1068/d16209>.
- Duval, Mélanie, Benjamin Smith, Stéphane Hoërlé, Lucie Bovet, Nokukhanya Khumalo ja Lwazi Bhengu. 2019. "Towards a Holistic Approach to Heritage Values: A Multidisciplinary and Cosmopolitan Approach." *International Journal of Heritage Studies* 25(12): 1279–1301. <https://doi.org/10.1080/13527258.2019.1590449>.
- Emerick, Keith. 2014. *Conserving and Managing Ancient Monuments: Heritage, Democracy, and Inclusion*. Woodbridge: Boydell Press.
- Ermacora, Thomas ja Lucy Bullivant. 2016. *Recorded City: Co-Creating Urban Futures*. Lontoo ja New York: Routledge.
- Fredheim, Harald ja Manal Khalaf. 2016. "The Significance of Values: Heritage Value Typologies Re-examined." *International Journal of Heritage Studies* 22(6): 466–481. <https://doi.org/10.1080/13527258.2016.1171247>.
- Freestone, Robert. 2010. *Urban Nation: Australia's Planning Heritage*. Melbourne: CSIRO Publishing.
- García-Hernández, María, Manuel De la Calle-Vaquero ja Claudia Yubero. 2017. "Cultural Heritage and Urban Tourism: Historic City Centres under Pressure." *Sustainability* 9(8): 1346. <https://doi.org/10.3390/su9081346>.
- Giovannoni, Gustavo ja Francesco Ventura. 1995. *Vecchie città ed edilizia nuova*. Milano: Città Studi Edizioni.
- Gould, Peter ja Paul Burtenshaw. 2014. "Heritage Sites: Economic Incentives, Impacts, and Commercialization." Teoksessa *Encyclopedia of Global Archaeology*, toimittanut Claire Smith, 3326–3331. New York: Springer.
- Hall, Stuart. 1999. "Un-settling 'the Heritage', Re-imagining the Post-nation: Whose Heritage? *Third Text* 13(49): 3–13. <https://doi.org/10.1080/09528829908576818>.
- Hankonen, Ilona, Helena Lonkila, Maunu Häyrynen ja Katarina Virtanen. 2023. "Monen äänen maisema: Kokemuksellinen tieto maisemapolitiikassa." *Ympäristöministeriön julkaisuja* 2023:19. Ympäristöministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-361-406-2>.

- Harrison, Rodney. 2016. "World Heritage Listing and the Globalization of the Endangerment Sensibility." Teoksessa *Endangerment, Biodiversity and Culture*, toimittaneet Fernando Vidal ja Nélia Dias, 195–217. Abingdon ja New York: Routledge.
- Harvey, David C. 2001. "Heritage Pasts and Heritage Presents: Temporality, Meaning and the Scope of Heritage Studies." *International Journal of Heritage Studies* 7(4): 319–338. <https://doi.org/10.1080/13581650120105534>.
- Helsingin kulttuuriympäristöohjelma 2023–2028. Kulttuuriympäristöt helsinkiläisten voimavarana. Kaupunkiympäristön aineistoja 2023:1. Luettu 13.6.2024. <https://julkaisut.hel.fi/julkaisut/kulttuuriymparistoohjelma-2023-2028-kulttuuriymparistot-helsinkilaisten-voimavarana>.
- van der Hoeven, Arno. 2020. "Valuing Urban Heritage Through Participatory Heritage Websites: Citizen Perceptions of Historic Urban Landscapes." *Space and Culture* 23(2): 129–148. <https://doi.org/10.1177/1206331218797038>.
- Hugo, Nichole C. 2020. "Overtourism at Heritage and Cultural Sites." Teoksessa *Overtourism: Causes, Implications and Solutions*, toimittaneet Séraphin Hugues, Tatiana Gladkikh ja Tan Vo Thanh, 169–185. Palgrave Macmillan Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-42458-9_10.
- Häyrynen, Simo. 2017. "Kulttuurisuunnittelu paikallisen muutoksen hallinnassa – kaivos kulttuurin säätelijänä." Teoksessa *Kulttuurisuunnittelu: Kaupunkikehittämisen uusi näkökulma*, toimittaneet Maunu Häyrynen, ja Antti Wallin, 7–28. Tietolipas 258. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Häyrynen, Maunu ja Ilona Hankonen. 2024. "Kaupunkiluonto transformatiivisen kulttuurisuunnittelun lähtökohdista: Porin Varvourinjuopa esimerkkinä kaupunkiluonnon yhteisöllisestä kokemustiedosta." Teoksessa *Kestävä kulttuurisuunnittelu*, toimittaneet Eerika Koskinen-Koivisto ja Kaisu Kumpulainen, 87–111. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-9870-7>.
- Ireland, Tracy, Steve Brown ja John Schofield. 2020. "Situating (in)significance." *International Journal of Heritage Studies* 26(9): 826–844. <https://doi.org/10.1080/13527258.2020.1755882>.
- Jacobs, Jane. 1958. "Downtown is for People." *Fortune* 57: 133–139.
- Jones, Sian. 2017. "Wrestling with the Social Value of Heritage: Problems, Dilemmas and Opportunities." *Journal of Community Archaeology & Heritage* 4(1): 21–37. <https://doi.org/10.1080/20518196.2016.1193996>.
- Kalman, Harold. 2014. *Heritage planning: Principles and process*. New York: Routledge.
- Kuoppa, Jenni. 2016. *Kävelyn lupaukset kaupungissa: Kolme tapausta kävelijöiden arjesta ja kokemuksista sekä kaupunkisuunnittelusta*. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Tampere University Press. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-0063-0>.
- Kusenbach, Margarethe. 2003. "Street Phenomenology: The Go-along as an Ethnographic Research Tool." *Ethnography* 4(3): 455–485. <https://www.jstor.org/stable/24047846>.
- Linkola, Hannu. 2015. "Administration, Landscape and Authorized Heritage Discourse – Contextualising the Nationally Valuable Landscape Areas of Finland." *Landscape Research* 40(8): 939–954. <https://doi.org/10.1080/01426397.2015.1074988>.
- Locke, Ryan, Michael Mehaffy, Tigran Haas ja Krister Olsson. 2018. "Urban Heritage as a Generator of Landscapes: Building New Geographies from Post-Urban Decline in Detroit." *Urban Science* 2(3): 5–9. <https://doi.org/10.3390/urbansci2030092>.

- Marttila, Juha. 2017. *Verkko-osallistaminen kaupunkisuunnittelussa. Case: Kotiseutuni Nastola -kyselyn tulosten analysointi*. Lahden ammattikorkeakoulu. Luettu 9.5.2024. <https://www.lahti.fi/tiedostot/marttila-juha-2017-verkko-osallistaminen-kaupunkisuunnittelussa-case-kotiseutuni-nastola-kyselyn-tulosten-analysointi/>.
- Milano, Claudio, Marina Novelli ja Joseph M. Cheer. 2019. "Overtourism and Tourismphobia: A Journey through Four Decades of Tourism Development, Planning and Local Concerns." *Tourism Planning and Development* 16(4): 353–357. <https://doi.org/10.1080/21568316.2019.1599604>.
- Mitscherlich, Alexander. 1965. *Die Unwirtlichkeit unserer Städte: Anstiftung zum Unfrieden*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Mydland, Leidulf ja Wera Grahn. 2012. "Identifying Heritage Values in Local Communities." *International Journal of Heritage Studies* 18(6): 564–587. <https://doi.org/10.1080/13527258.2011.619554>.
- Ojanen, Karoliina. 2018. "Pysädyttävät paikat: Videoitu kävelyhaastattelu etnografisena menetelmänä." *Elore* 25(2): 128–140. <https://doi.org/10.30666/elore.76610>.
- Olsson, Krister. 2010. "Cultural Heritage as a Resource in Place Marketing." Teoksessa *Integrating Aims: Built Heritage in Social and Economic Development*, toimittaneet Kaisa Schmidt-Thomé ja Mikko Mälkki, 253–270. Espoo: Aalto University School of Science and Technology.
- Orbasli, Aylin. 2000. *Tourists in Historic Towns: Urban Conservation and Heritage Management*. Lontoo: Taylor and Francis.
- Pendlebury, John. 2009. *Conservation and the Age of Consensus*. Lontoo: Routledge.
- Pentti, Piia. 2019. "Esitetty vai eletty Naantali? Osallisuuden ja osattomuuden dynamiikka kaupungin historiakulttuurissa." *Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirja* 4(1): 6–17. <https://doi.org/10.17409/kpt.70126>.
- Pentti, Piia. 2022. "Kaupunki ja osalliseksi tuleminen." *Yhdyskuntasuunnittelu* 60(2): 53–69. <https://journal.fi/yhdyskuntasuunnittelu/article/view/102846>.
- Pinkster, Fenne M. ja Willem R. Boterman. 2017. "When the Spell is Broken: Gentrification, Urban Tourism and Privileged Discontent in the Amsterdam Canal District." *Cultural Geographies* 24(3): 457–472.
- Polanyi, Michael. 1964. *Personal Knowledge: Towards a Post-critical Philosophy*. New York: Harper Torchbooks.
- Ripp, Matthias ja Dennis Rodwell. 2016. "The Governance of Urban Heritage." *The Historic Environment: Policy & Practice* 7(1): 81–108.
- Rivero, Juan J. 2017. "'Saving' Coney Island: The Construction of Heritage Value." *Environment and Planning A: Economy and Space* 49(1): 65–85. <https://doi.org/10.1177/0308518X16663014>.
- Smith, Laurajane. 2006. *Uses of Heritage*. New York: Routledge.
- Suopajarvi, Tiina. 2010. "Kävelyssä rakentuva paikka. Oulun kaupunkikeskusta seniorikaupunkilaisten sosiomateriaalisena ympäristönä." *Sosiologia* 51(4): 332–346. <https://journal.fi/sosiologia/article/view/124144>.
- Suoranta, Juha ja Sanna Ryyänen. 2014. *Taisteleva tutkimus*. Helsinki: Into.
- Talvensuu, Taru. 2023. *Miesten hyvinvoinnin kytkennöistä ja tutkimuksesta*. Akateeminen väitöskirja. Turku: Turun yliopisto. <https://www.utupub.fi/handle/10024/174348>.
- Taylor, Ken. 2016. "The Historic Urban Landscape Paradigm and Cities as Cultural Landscapes: Challenging Orthodoxy in Urban Conservation." *Landscape Research* 41(4): 471–480. <https://doi.org/10.1080/01426397.2016.1156066>.

- Tolia-Kelly, Divya, Emma Waterton ja Steve Watson. 2017. *Heritage, Affect and Emotion: Politics, Practices and Infrastructures*. Lontoo ja New York: Routledge.
- Toyka-Seid, Michael. 2020. "Heritage, Renewal and the Construction of Identity in Urban History." Teoksessa *Concepts of Urban-Environmental History*, toimittaneet Sebastian Haumann, Martin Knoll ja Detlev Mares, 221–234. Bielefeld: Verlag.
- Tweed, Chris ja Margaret Sutherland. 2007. "Built Cultural Heritage and Sustainable Urban Development." *Landscape and Urban Planning* 83: 62–69.
- Ukkonen, Taina. 2000. *Menneisyyden tulkinta kertomalla: Muistelupuhe oman historian ja kokemuskertomusten tuottamisprosessina*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 797. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Unesco. 1979. *The Burra Charter: The Australia ICOMOS charter for places of cultural significance*. International Council on Monuments and Sites.
- Unesco. 2024. *World Heritage Cities Programme*. Luettu 2.5.2024. <https://whc.unesco.org/en/cities/>.
- Veldpau, Loes, Ana R. Pereira Roders ja Bernard J. F. Colenbrander. 2013. "Urban Heritage: Putting the Past into the Future." *The Historic Environment: Policy & Practice* 4(1): 3–18. <https://doi.org/10.1179/1756750513Z.00000000022>.
- Wagenaar, Pieter, Jeroen Rodenberg ja Mark Rutgers. 2023. "The Crowding Out of Social Values: On the Reasons Why Social Values so Consistently Lose Out to Other Values in Heritage Management." *International Journal of Heritage Studies* 29(8): 759–772. <https://doi.org/10.1080/13527258.2023.2220322>.
- Waterton, Emma ja Laurajane Smith. 2010. "The Recognition and Misrecognition of Community Heritage." *International Journal of Heritage Studies* 16(1-2): 4–15. <https://doi.org/10.1080/13527250903441671>.
- Waterton, Emma, Laurajane Smith ja Gary Campbell. 2006. "The Utility of Discourse Analysis to Heritage Studies: The Burra Charter and Social Inclusion." *International Journal of Heritage Studies* 12(4): 339–355.
- Wicke, Christian. 2021. "Memory 'Within', 'of' and 'by' Urban Movements." Teoksessa *Remembering Social Movements: Activism and Memory*, toimittaneet Stefan Berger, Sean Scalmer ja Christian Wicke, 133–155. Lontoo: Routledge.
- Young, Iris Marion 1990. "The Ideal of Community and the Politics of Difference." Teoksessa *Feminism/Postmodernism*, toimittanut Linda Nicholson, 300–323. New York: Routledge.
- Zancheti, Silvio ja Jukka Jokilehto. 1997. "Values and Urban Conservation Planning: Some Reflections on Principles and Definitions." *Journal of Architectural Conservation* 3(1): 37–51, <https://doi.org/10.1080/13556207.1997.10785179>.

FM Piia Pentti on väitöskirjatutkija Turun yliopiston etnologian oppiaineessa. Hänen tutkimuksensa käsittelee kaupunkiympäristössä toteutuvaa osallisuutta.